

Pretraživanje bibliografskih baza podataka u sestrinstvu

Searching bibliography databases in Nursing

Višnja Vičić Hudorović

Glavna i odgovorna urednica Sestrinskoga glasnika - Nursing Journal
Editor-in-Chief of Nursing Journal

Received November 1st 2014;

Accepted November 5th 2014;

Ključne riječi: baze podataka • bibliografija • sestrinstvo

Kratki naslov: bibliografija i sestrinstvo

Keywords: databases • bibliography • nursing

Running head: bibliography and nursing

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Višnja Vičić Hudorović, mag. med. techn., PSE, Nursing School Vrapče, 10000 Zagreb, Bolnička cesta 32, Croatia • Tel: +385-1-34 83 662
Fax: +385-1-34 83 662 • E-mail: visnja.vicic-hudorovic@skole.hr

World Wide Web [www] postao je bitan radni alat za prikupljanje informacija za sve specijalnosti u sustavu zdravstva. Danas je na ondje pohranjena golema količina informacija koje su povezane sa problematikom zdravstvenog sustava, a zdravstveni djelatnici jednostavno otvaraju preglednike i uporabom omiljenih tražilica pronalaze informacije povezane s njihovim područjima interesa. Međutim, mnogi zdravstveni djelatnici postavljaju pitanje: Zašto je potraga za informacijama tako često frustrirajuća i uzima previše vremena? WWW izvori su jednostavno dizajnirani, i to u svrhu da ih bilo tko može uporabiti. Međutim, prije uporabe mreže potrebno je naučiti što je sve ondje na raspolaganju kako bi se izbjeglo nepotrebno pretraživanje nevažnih podataka.

U novije doba uporaba www-a znatno je demokratizirala pristup informacijama. Jednostavno se može doći do novih znanja, dobiti podatke o trenutnom stanju istraživanja u području interesa i aktivno sudjelovati u tzv. *online* forumima.

Pretraživanjem www-a pronalaze se nove i eksperimentalne ideje, ali i radikalne kritike opisanih rezultata. Golem interes javnosti za informacijama koje su u vezi sa zdravstvenom problematikom uzrokovao je stvaranje nevjerojatna volumena mrežnih stranica koje opisuju zdravstvenu djelatnost. Tako se iznalazi se da je potrebna prekomjerna uporaba vremena prilikom pretraživanja www-a kako bi se došlo do zadovoljavajućih znanstvenih podataka s područja specijaliziranih zdravstvenih djelatnosti.

Radi bržeg i jednostavnijeg pretraživanja djelatnosti zdravstva, umjesto da se pretraživanje započne uporabom Google tražilice, potrebno je uporabiti specijalizirane mrežne resurse i tražilice. U daljnjem tekstu opisuju se najznačajniji izvori za pretraživanje zdravstvene problematike.

PubMed je dostupan na www.pubmed.gov. Ovo sučelje objavljuje Nacionalna medicinska knjižnica Sjedinjenih Američkih Država [engl. U.S. National Library of Medicine (NLM)]. Danas ova baza podataka sadržava više od 24 milijuna članaka iz više od 5000 biomedicinskih časopisa, a svi članci koji su objavljeni 1950. godine do danas nalaze se u PubMed-u. Uporaba je sučelja besplatna te ne zahtijeva pretplatu.

Znatan broj zdravstvenih djelatnika poznaje mogućnosti PubMeda. U tražilicu za brzo pretraživanje može se unijeti relativno nestrukturirano pitanje i dobiti znatan broj zadovoljavajućih informacija. Kada se klikne na oznaku „*details*“, prikazuju se važni naslovi tema i tekstova članaka prema kojima je učinjeno pretraživanje baze podataka.

Kada je potrebno sustavno pretraživanje, treba uporabiti tzv. *MeSH* [Medical Subject headings (MeSH)] tražilicu podataka u NLM-u. Opisanom metodom pretražuju se medicinski naslovi.

Medline pretražuje jednu temu naslova, koja se nalazi u naslovu, u svezi s drugom navedenom temom - npr. zatajenje srca, kongestivnog. Uporabom pretraživanja prema jedinstvenom predmetu naslova znatno se smanjuje vrijeme pretraživanja, a dobiveni rezultati su precizniji.

Pretraživanje se može učiniti i uporabom komercijalnih pretraživača Medlinea, kao što su OVID ili DIALOG. Uporaba komercijalnih alata zahtijeva od korisnika plaćanje godišnje pretplate. Komercijalni alati omogućavaju cjelovitiju pretragu Medlinea, a nedostatak im je stalna potreba za prilagođavanjem veličine sučelja.

Jednostavnije, PubMed pruža pristup sadržaju Medline. PubMed također sadržava i tzv. dokumente 'u tijeku' [engl. 'in-process' records], i tzv. stari medline [engl. Oldmedline],

a dokumenti su iz vremenskog razdoblja od 1950. do 1965. godine. Medline ne sadržava članke iz nekih područja ne-kliničke medicine tj. iz područja opće znanosti o časopisima, ali takvi članci nalaze se u PubMedu.

Danas je Medline dobro poznat u sestrinskoj akademskoj zajednici, ali korisno je poznavati i druge baze podataka koji omogućuju pristup znanstvenim materijalima koji nisu sadržani u Medline-u. Neke od alternativnih baza podataka Medlineu jesu: **EMBASE** - nazvan i "Europski Medline". Pokrivenost članaka preklapa se s Medlineom. Detaljnije su indeksirani lijekovi i područje farmakologije. **BIOSIS** Pregledi - biološke znanosti. **CINAHL** [engl. Cumulated Index to Nursing and Allied Health Literature]-znanost o sestrinstvu NLM Gateway – je zbirno sučelje za pretraživanje na jednome mjestu, a omogućuje istodobni pristup PubMedu; NLM Katalogu; toksikološkim sredstvima [engl. toxicology resources]; HIV / AIDS resursima; Zdravstvenim resursima, knjigama i rječnicima, istraživačkim projektima, genetskim istraživanjima i sl.

Web of Science [engl. WOS] omogućuje pristup znatnom broju korisnih izvora, uključujući i Science Citation Index, koji opisuje sve grane znanosti, a uključuje i klinička istraživanja. Baza omogućava vidljivost koji su članci i autori citirali pojedini članak. Nadalje, može se vidjeti koji su autor/i citirali članak te u kojem vremenskom razdoblju. WOS sadržava podatke o člancima koji su prezentirani na znanstvenim skupovima, a Journal Citation Reports [JCR] sadržava detaljne podatke o određenim časopisima ili grupama časopisa. Časopisi su grupirani po subjektima interesa.

U zdravstvenim djelatnostima praksa utemeljena na dokazima [engl. Evidence-based practice (EBP)] u posljednjih je nekoliko godina postala glavnim područjem rasprave i inovacija. Povećanje zahtjeva; da svaka pojedinačna nova metoda/postupak koja se uvodi u svakodnevnu uporabu u zdravstvenom sustavu ima svoje opravdanje utemeljeno na dokazima koji su znanstveno verificirani i opisani u člancima koji opisuju sustavno istraživanje [engl. metadata], povećava potrebe djelatnika iz kliničkih grana da povećaju stupanj poznavanja vještina i brzine pretraživanja baza podataka. Ovo je posebice zahtjevno i katkad teško razumljivo za djelatnike, jer je teško ili nemoguće planirati randomizirane studije za istraživanje postupaka zdravstvene njege. Činjenica da danas postoji znatan broj izvora koji omogućavaju pronalaženje dokaza trebala bi olakšati proces provođenja randomiziranih studija iz područja znanosti o sestrinstvu.

Dosad opisane baze sadržavaju podatke o kliničkim istraživanjima iz svih područja znanosti. Njihovo pretraživanje radi iznalaženja specifičnih postupaka za uporabu u kliničkoj praksi može biti dugotrajan i zamoran proces. Radi jednostavnijeg i kraćeg pretraživanja PubMed nudi mogućnost pretraživanja uporabom opcije klinički upiti [engl. Clinical Queries]. Uporabom ovog alata može se pretraživati specifična metodologija.

U daljnjem tekstu opisuju se korisne baze podataka za pretraživanje specifičnih metodologija.

Mrežna stranica Sveučilišta u Sheffieldu [engl. The University of Sheffield's Netting the Evidence; dostupno na <http://www.shef.ac.uk/scharr/ir/netting/>] nudi popis istraživačkih metodologija koje se uporabom filtra mogu koristiti za

identifikaciju tražene metodologije istraživanja, i to u odnosu na izvor istraživanja.

Pretraživač osmišljen u Velikoj Britaniji za iznalaženje podataka za praktičnu medicinu utemeljene na dokazima [engl. Evidence Base Practice-**EBP**] jest sučelje Cochrane [dostupno na: <http://www.thecochranelibrary.com>]. Baza podataka sadržava pregledne članke u kojima se opisuju učinci terapijskih postupaka, mišljenja istaknutih znanstvenika o objavljenim preglednim člancima, rezultate provedenih kliničkih istraživanja i sl.

TRiP baza podataka [engl. Turning Research into Practice: <http://www.tripdatabase.com>] omogućava pretraživanje EBP-www stranica kroz jedno jedinstveno sučelje.

The National Guideline Clearinghouse [dostupno na: <http://www.guidelines.gov>], omogućuje pretraživanje nacionalnih smjernica iz svih područja biomedicine Sjedinjenih Američkih Država utemeljenih na dokazima.

Korisne adrese za pretraživanje EBP stranica sažete su na web-adresi, i to: <http://www.kcl.ac.uk/iss/ir/subject/ebp.html>.

Časopis British Journal of Surgery jednom na mjesec objavljuje indeks naziva 'Znanstvena kirurgija', s popisom objavljenih važnih randomiziranih kontroliranih istraživanja i metaanaliza.

BioMed Central je baza podataka koja sadržava popis randomiziranih kontroliranih studija koje su indeksirane prema smjernicama Međunarodnog standarda za randomizirane kontrolirane studije [engl. International Standard Randomised Controlled-ISR].

Model: Otvoreni pristup publiciranja [Open access publishing-OAJ]

Tradicionalni akademski časopisi djelomično su se financirali prema modelu nazvanom „čitatelj plaća“. Međutim, znatno povećanje cijene pretplate uzrokovao je da mnoge znanstvene institucije otkazuju pretplate za znanstvene časopise. Istodobno je to uzrokovalo smanjenje broja čitatelja znanstvenih članaka.

Nova generacija publikacija uporablja mrežne tehnologije kako bi rezultati istraživanja besplatno bili dostupni svima. Takvi časopisi koriste se tzv. modelom „Autor plaća“, prema kojem autori članaka plaćaju troškove publiciranja.

PubMed Central [engl. PMC], sučelje osmišljeno u Američkom Nacionalnom institutu za zdravstvo [engl. US National Institutes for Health] omogućava pretraživanje prema modelu otvorenog pristupa [dostupno na: <http://www.pubmedcentral.nih.gov/>]

BioMed Central [engl. BMC] sučelje je osmišljeno u Velikoj Britaniji koje omogućava pretraživanje časopisa koji upotrebljavaju peer-review recenzentski postupak, uključujući i niz važnih časopisa iz područja zdravstvene njege i kliničkih medicinskih struka [dostupno na: <http://www.biomedcentral.com/>]

Časopisi koji se publiciraju metodom **OAJ** nalaze se u bazi podataka naziva Direktorij časopisa otvorenog tipa [engl. Directory of Open Access Journals provides], a sadržava više od 1800 časopisa [dostupno na: <http://www.doaj.org/>].

Neke znanstvene organizacije, npr. „Welcome Trust“, zahtijevaju da znanstvenici koji su publicirali članke uz njihovu potporu moraju svoje znanstvene radove učiniti dostupnima uporabom PMC-a, što je prije moguće, a najkasnije u roku od šest mjeseci nakon objavlivanja.

Mnoge znanstvene institucije danas stvaraju vlastite mrežne stranice za svrhe otvorenog pristupa. Katalog naziva „OpenDOAR“ sadržava popis svih svjetskih časopisa koji upotrebljavaju otvoreni model za publiciranje članaka [dostupno na: <http://www.opendoar.org/>].

Više informacija mogu se pretražiti i na navedenim [www](http://www.arl.org/sparc/) adresama, i to: [SPARC dostupno na: <http://www.arl.org/sparc/>; SPARC Europa dostupno na: <http://www.sparceurope.org/>; US Public Library of Science dostupno na: <http://www.plos.org/>]

Podaci na www

Tražilica Google važan je alat za svrhe osnovnog pretraživanja, i to zbog mogućnosti da se pretraži više važnih mjesta u kratkom vremenskom periodu. Međutim, kada je potrebno naći znanstveno verificirani podatak o zdravstvenim strukama, pretraživanje može biti frustrirajuće. Naime, zbog golemog interesa opće populacije o zdravstvenoj problematici, tražilica istodobno nudi previše rezultata. Nadalje, Google nema mogućnost procjene [stupanj značajnosti] sadržaja koje prikazuje, što može uzrokovati da osoba koja pretražuje lako bude u zabludi o važnosti podataka koje je odlučila uporabiti s popisa rezultata.

Prije uporabe Googlea, potrebno je pretraživanje započeti na mrežnim stranicama kojima se sadržaji citiraju u znanstvenoj literaturi. Značajan izvor verificiranih znanstvenih podataka s područja sestrištva nalazi se na mrežnoj stranici Britanskog kraljevskog koledža sestrištva [engl. Royal College of Nursing | The voice of nursing in the UK. Dostupno na: <http://www.rcseng.ac.uk/>]. Službene stranice nacionalnog zdravstvenog sustava Velike Britanije [engl. National Health System-NHS] sadržavaju značajne informacije, znanstveno verificirane, posebice iz problematike sigurnosti bolesnika i radnog mjesta, koje se mogu pretraživati jednostavnim metodama [dostupno na: <http://www.library.nhs.uk/theatres/>; i <http://www.library.nhs.uk/>].

Službena stranica Fondacije za zdravstvo i elektronsku mrežu [engl. The Health on the Net Foundation, dostupno na <http://www.hon.ch>] sadržava popis svih značajnih mrežnih stranica koje imaju certifikat koji navedena organizacija dodjeljuje. Certifikat je važan čimbenik kvalitete mrežne stranice.

Google znalac

Google znalac [dostupno na: <http://scholar.google.com/>] je učinkovit alat za pretraživanja publiciranih znanstvenih sadržaja. Znalac koristi Google „PageRank TM“ softver koji služi za sortiranje ponuđenih informacija prema važnosti, i to na način da se najznačajnija informacija nalazi na vrhu popisa rezultata. Najznačajnija značajka Google znalca je brzo pronalaženje traženih ali istovremeno i značajnih informacija i to prema stupnjevanju značajnosti dobivenih informacija. Nadalje, Google znalac prikazuje vrste članaka

koji se ne nalazi ni na jednom drugom mjestu na mreži, a istodobno se omogućuje i pretraživanje sličnih, ali alternativnih verzija traženog materijala. Ozbiljan nedostatak istovjetan je onom Googlea, tj. teško je točno odrediti najučinkovitiju metodu pretrage [npr. izbor riječi, fraza i sl], posebice ako se pretražuju znanstveni podaci koje su objavili najveće svjetski izdavači [npr. Elsevier]. Zbog navedenog razloga, znalac je potrebno upotrebljavati kao dodatni alat, a nikako kao zamjenu za pretraživanje uporabom PubMeda, SCOPUS-a, WOS-a i sl.

Biti u tijeku

Danas *on-line* časopisi imaju mogućnost odašiljanja tzv. znakova za povećanje pažnje autorima. Istovjetnu tehnologiju u uporabi imaju i uredništva baza podataka. Autori članka mogu dogovoriti s uredništvima da primaju e-maileve koji sadržavaju referencije na nova istraživanja o pitanjima zanimljivih autorima ili za primanje tablica sadržaja novog izdanja časopisa. Usluga upozoravanja može se ugoditi da, kada se ažurira baza podataka, istodobno uredništvo odabrane baze šalje obavijest autoru članaka koji su uvršteni u odabranu bazu. Kada se ažurira baza podataka, autori primaju poruku elektroničke pošte s popisom novih zapisa.

Zaključak

WWW se može koristiti kako bi se lakše pronašla potrebna informacija, uz istodobno smanjenje vremena potrebnog za pretraživanje.

Ako koristite *online* pretraživač koji ne zadovoljava vaše potrebe, prestanite se njime koristiti: odjavite se s popisa za raspravu koja vas ne zanima, otkazite mogućnost primita upozorenja i vijesti koje vam ne pomažu. Pobrinite se da možete učinkovito koristiti baze podataka.

Nemojte odabrati Google ili druge najčešće upotrebljavane tražilice kao svoj prvi izbor. Koristite provjerene [web](http://www)-adrese te pretražujte preko specijaliziranih izvora podataka.

Kada koristite tražilice, detaljno naučiti uporabu naprednih mogućnosti pretraživanja kako biste poboljšali kvalitetu i brzinu pretraživanja.

Znanje koju je informaciju potrebno izostaviti jednako je važno kao i znanje kako takvu informaciju pronaći.

Literatura / References

- [1] Vičić Hudorović V, Zidarić M. Sestrinski glasnik – nov pristup znanjima sestrištva specijalnosti. *Nursing Journal – A new approach to knowledge of nursing specialties*. *Sestrinski glasnik/Nursing Journal*.2012;17(1):69-73.
- [2] Institute for Scientific Information. *Science Citation Index 1998. Guide and list of source publications*. Philadelphia: ISI, 1998.
- [3] Vičić Hudorović V. Sestrinski glasnik/Nursing Journal uvršten je u portal hrvatskih znanstvenih časopisa – HRČAK. *Sestrinski glasnik / Nursing Journal included in the Croatian scientific journals portal – HRČAK*. *Sestrinski glasnik*.
- [4] Garfield E. Which medical journals have the greatest impact? *Ann Int Med* 1986;105:313-320.
- [5] Huth EJ. The information explosion. *Bulletin of the New York Academy of Sciences* 1989;65:647-661.
- [6] Vičić Hudorović V, Zidarić M. Sestrinski glasnik – Nov pristup znanjima sestrištva specijalnosti. *Nursing Journal – A new approach to knowledge of nursing specialties*. *Sestrinski glasnik/Nursing Journal*.2012;17(1):69-73.